

Leyla İSAYEVA

Bakı Xoreoqrafiya Məktəbinin doktorantı

“Sənətşünaslığın nəzəriyyəsi, təhlili və tənqidi” ixtisası

Ünvan: Bakı, Bülbül prospekti 54

Elmi rəhbər: AMEA -nın müxbir üzvü, sənətşünaslıq doktoru, professor,

AMEA Mİİ-nun baş direktoru Ərtegin Salamzadə

E-mail: leyla_mammadova@gmail.com

AZƏRBAYCAN XALÇA NAXIŞLARINDA QƏDİM GÖKTÜRK ƏLİFBASININ HƏRF-SİMVOLLARININ TƏZAHÜRÜ

***Xülasə:** Məqalə Azərbaycan xalça məmulatlarının üzərində olan naxışların Qədim Göktürk əlifbası ilə müqayisəsinə və onlar arasında eyniliklərin və bənzərliklərin üzə çıxarılmasına həsr olunmuş tədqiqat işidir. Araşdırmalar nəticəsində qədim türk hərfləri və xalça naxışları arasında çox maraqlı və dəqiq bağlantılar olduğu məlum olmuşdur. Ehtimal etmək olar ki, zaman keçdikcə həmin hərflər rəmzi mənə daşımış və getdikcə, işarələrə, rəmzlərə, bəzəklərə, naxışlara çevrilmişdir. Bu isə Azərbaycan xalçalarını bir daha məhz türk dünyagörüşünə, türk mədəniyyətinə bağlayan çox mühüm amillərdən biridir və bu sənət nümunələrinin milli identifikasiyası üçün xüsusi önəm daşıyır. Bu faktın üzə çıxarılması Azərbaycan xalçalarının başqa xalqlar tərəfindən mənimsənilməsinin qarşısının alınması, hər cür təcavüzdən, oğurluqdan qorunması üçün çox mühüm və tutarlı tarixi-mədəni, elmi-təcrübi dəlildir. Bu baxımdan, təqdim olunan yazı bu sahədə ilk işlərdən biridir və xalça naxışlarına yeni və semiotik baxış bucağından yanaşmadır. Fikrimizcə, bu yanaşma xalça sənəti haqqında yeni elmi dəlil və fikirlərin üzə çıxarılmasında əsas tədqiqat vasitələrindən biri kimi çox gərəklidir.*

***Açar sözlər:** Azərbaycan xalçası, qədim Göktürk əlifbası, hərf, ər, ox, naxış, semiotika*

Azərbaycan xalçası naxışları, saysız-hesabsız bəzək elementləri, özəl quruluşu və məzmunu, min bir çalarlı rəngləri, üzərində toxunmuş çoxsaylı çeşniləri, ilmələri ilə bizi və bütün dünyanı heyran edən milli sərvətimizdir. Yaşadığımız yuvanın divarlarını, taxtlarımızın, masamızın üstünü, yerimizi, döşəmələrimizi bəzəyən, evimizin-yurdlarımızın qapısına, pəncərəsinə çevrilən nadir sənət əsərləri, qız-gəlinlərimizin toy günündə ən əziz və dəyərlı cehizi, körpələrin üzərində doğulduğu, bütün həyatını bu gözəllik üzərində keçirdiyi, tapınaraq sevinib ağladığı, ölən gündən üzərində əbədi uyuduğu və bürünərək qəbr evinə yola salındığı xalçalarımız, bizə daim istilik, rahatlıq, sağlamlıq, gözəllik gətirən xalılarımız, analarımızın-nənələrimizin gözlərinin işığı, qəlbinin nuru, hissələrinin coşqusu, ağılının gücü ilə ilmə-ilmə toxunmuş, qədim çağlardan bu zamanadək uzun bir yol sürmüş qutsal bir varlıqdır...

Bu səbəbdəndir ki, Azərbaycan xalı və xalçalarına, kilim, palaz və cecimlərinə və s. maraq dayanmadan – hər gün bir qədər də artır. Minilliklərin yadigarı, əl işləri olan ilmə-toxumalara bu günün pəncərəsindən baxarkən dəyəri daha da artır, bədii sənət nümunəsi kimi dərkə dərinləşir. Bütün bunlar xalqımıza sonsuz qürur hissi yaşadır. Xalça sahəsi üzrə mütəxəssislər bu unikal sənət örnəklərinə diqqəti artırır, bütün incəliklərinədək, xırda detallarınədək öyrənməyə çalışır, üzərindəki naxışları, cizgi və xətləri, hündəsi-riyazi simvol-kodları oxumağa, açmağa çalışır.

Bizim araşdırmalarımız Azərbaycan xalçalarının öyrənilməsi yolunda yeni bir istiqamətin cizgilərini ortaya qoymuşdur. Belə ki, xalça naxışları ilə Qədim Göktürk yazılarının sıx bağlantıları və onlar arasında eyniliklər tərəfimizdən üzə çıxarılmışdır. Bir çox xalçaların öyrənilməsi xalça üzərindəki ornamentlərin Qədim Göktürk hərflərinin eyni olduğunu açıq-aydın göz önünə qoymuşdur. Bu haqda artıq “Qədim Göktürk Əlifbası və Azərbaycan xalça naxışları” adlı məqalədə məlumat verilmişdir [1, s.195]. Bu gün təqdim olunan yazı isə Qədim Göktürk əlifbasının hərf-simvolları və onların ifadə etdikləri semiotik ünsürlər haqqındadır.

Qədim Göktürk əlifbası qərb alimləri tərəfindən qədim türk runik yazısı kimi tanınır. Qərb alimləri müəyyən hərfləri Şimali Avropa qerman xalqlarının və onların əcdadlarının (Norveç, İsveç, Danimarka - Qeyd 1) qədim yazılarına – runlarına bənzədirlər. Lakin, türk alimlərin fikrinə görə, yazılar run deyil, məhz Əlifbadır – Göktürklərin yazısı məhz Əlifba əsasında yazılmışdır (Talat Tekin).

Alimlər qeyd edirlər ki, Göktürk Əlifbası bəzi dəyişiklərlə bulqarlar, hazarlar (xəzərlər), peceneqlər və sekellər tərəfindən də istifadə olunmuş, Orta Asiyadan Avropaya qədər yayılmışdır. Başqa bir fikrə görə isə – məsələn, A.Cevat Emreyə görə Göktürk yazıları Şumer yazıları ilə eyni kökdən qaynaqlanmışdır.

Son illərdə (1969) İssık-Göl ətrafında bir Saka kurqanında iki sətirdən ibarət yazı tapılmışdır (“Tigin 23 yaşında öldü. Eşik xalqının başı sağolsun” – bu yazılar gümüş qədəh qabın üzərində həkk olunmuşdur). Bu yazı e.ə.V-VI yüzilliyə aid edilir. Onu da qeyd edək ki, Danimarkalı alim, antik dillər tədqiqatçısı V.Tomsenin kəşfindən sonra Göktürk yazılarının tarixi VI yüzillikdən hesablanmağa başlasa da, “*Bu tapıntı sübut etmiş oldu ki, türk əlifbasının yaşının eramızın VI əsrindən götürülməsi yanlıştır və əsil istifadə kökləri 2500 illikdir*” [2, s.3].

Göktürk Əlifbasının hərflərinin türk damğalarından (tamqa) yaranması fikri də söylənilməkdədir. Həqiqətən də qədim türk damğaları və Göytürk hərflərini müqayisə etsək, onlar arasında tam eynilik və bənzərliklərin olduğunu müşahidə edə bilərik. Riyazi-hündəsi işarələr – vurma işarəsi, üçbucaq, bucaq, düz xətt, dairə, yarım dairə və s. həm damğa (tamqa), həm də əlifba hərfi kimi mövcuddur.

Qeyd edək ki, indiyədək qədim türk damğalarının, müxtəlif simvolların Azərbaycanda mövcud olan qayaüstü təsvirlərdə, arxeoloji qazıntılar zamanı əldə edilmiş sənət nümunələri – qablar üzərində, qəbirüstü daş qoç və at heykəlləri,

müxtəlif dekorativ-tətbiqi sənət nümunələri üzərində istifadə halları elmi baxımdan öyrənilmiş, araşdırılaraq üzə çıxarılmış, semantik mənaları açıqlanmışdır [3]. Azərbaycan xalçaları üzərindəki naxışlar da müxtəlif baxış bucağından öyrənilmiş, bu və ya digər ornamentin yaranması, istifadəsi və mənə çalarları öyrənilərək üzə çıxarılmışdır. Milli xalçalarımız üzərindəki naxışlar müəyyən qədər qədim türk damğaları (tamqa) baxımından da tədqiq olunmuş və maraqlı fikirlər önə sürülmüşdür.

Məsələ burasındadır ki, indiyədək xalçalar üzərindəki çoxsaylı naxış elementləri, hündəsi “ornament-ışarələr” qədim Göktürk əlifbası ilə müqayisəli şəkildə tədqiq edilməmişdir. Bu baxımdan, təqdim olunan yazı bu sahədə ilk işlərdən biridir və xalça naxışlarına yeni və semiotik baxış bucağından yanaşmadır. Fikrimizcə, bu yanaşma xalça sənəti haqqında yeni elmi dəlil və fikirlərin üzə çıxarılmasında əsas tədqiqat vasitələrindən biri kimi çox gərəklidir.

Araşdırmalar nəticəsində Azərbaycan xalı və xalçaları, kilim və cecimləri və s. üzərində olan naxışların Qədim Göktürk Əlifbası ilə identikliyi üzə çıxarılmışdır. Qədim türk hərfləri və xalça naxışları arasında çox maraqlı və dəqiq bağlantılar olduğu məlum olmuşdur. Ehtimal etmək olar ki, zaman keçdikcə həmin hərflər rəmzi mənə daşmış və getdikcə, işarələrə, rəmzlərə, bəzəklərə, naxışlara çevrilmişdir. Bu isə Azərbaycan xalçalarını bir daha məhz türk dünyagörüşünə, türk mədəniyyətinə bağlayan çox mühüm amillərdən biridir və bu sənət nümunələrinin milli identifikasiyası üçün xüsusi önəm daşıyır. Bu faktın üzə çıxarılması Azərbaycan xalçalarının başqa xalqlar tərəfindən mənimsənilməsinin qarşısının alınması, hər cür təcavüzdən, oğurluqdan qorunması üçün çox mühüm və tutarlı tarixi-mədəni, elmi-təcrübi dəlildir.

Göktürk Əlifbası 38 hərfdən ibarətdir, qalın və incə saitlərə bölünür. Göktürk əlifbasının bu xüsusiyyəti onların semantik mənalarının yaranmasının əsas səbəblərindən biri kimi çıxış edir və ya hərflərin ideoqrafik mənaya malik olduğunu üzə çıxarır.

Qeyd edək ki, qədim hərflərin semantik mənaya malik olması haqqında ilk dəfə olaraq türk tarixçisi və dilçi alim Hüseyn Namik Orkun özünün “Eski Türk Yazıtları” (Ankara-1994, kitabın ilk nəşri 1936-cı ildə gerçəkləşmişdir) kitabında məlumat vermişdir. O, yazır: “*Bu Türk yazısının mənşəyini Sami sayan alimlər var isə də, son zamanlarda bunların ideoqramlardan təşəkkül etdiyini ispat etmektədirlər. 1923-ten beri çıxarılan Byulleteny Sredneaziatskoqo Gosudarstvennoqo Universitetinin dokuzuncu cüzündə Polivanov Türk Harflerindən* ↓ – *harfinin türkçə ok ideoqramından çıxdığını göstərdiyi kibi, D harfinin de Türkçədə ay və I harfinin isə süngüg, yani süngü ideoqramından çıxdığını ispat etmektədirdir*” [4, s.16].

Buradan belə bir fikir yürütmək olar ki, ola bilsin ki, vaxtilə xalçalar toxunarkən, indi naxış kimi qəbul etdiyimiz, bu şəkili simvolların yer alması heç də təsadüfi olmamışdır.

İndi isə konkret misallara keçək.

1. Latın əlifbasındakı T-ya bənzər hərf – “r” səsini bildirir. Qalın “r” *ar* – şəkildə, incə isə *er* – (T) şəkildə səslənir. *Er* – hərf olmaqla yanaşı, həm də sözdür və Azərbaycan dilində *Ər* kimi səslənir, *kışi* – *insan* mənasını verir. Hüseyn Namik Orkun da bu simvolu ideoqrafik simvollara aid edir və bu hərfin insan vücuduna bənzədiyini söyləyir. Bu haqda türk müəlliflər Gülnihal Paksoy və Siray Lengerlinin “Semiotics and applied linguistics: semiotic elements in 'göktürk alphabet” adlı yazısında maraqlı məlumatlar verilir [5].

“Şamaxı” adlanan və Şirvan qrupuna aid edilən xalçanın “yelən” – (haşiyə – 5-ci qat) hissəsinin üst qatına nəzər salaq (*Şəkil 1*. Rəngli şəkil 6)/ Demək olar ki, iki tərəfdən (xalçanın uzununu) naxış olaraq məhz bu hərf-simvoldan istifadə olunmuşdur. Hərf-simvol – arada üç xətlə naxış olmaqla, sıra ilə düzülmüşdür. Hər iki tərəfdən 14, cəmi 28 hərfin sıralandığını görmək mümkündür. Naxış-simvollar açıq palıdı və tünd boz olmaqla, bir-birilə növbələşir. Onu da qeyd edək ki, xalçanın orta hissəsində də buna bənzər naxışlar kifayət qədərdir.

Başqa bir xalçaya nəzər salaq. Bu “Mərəzə” adlı Şirvan qrupuna aid olan xalça nümunəsidir. (*Şəkil 2*, rəngli şəkil 14) Şəkildən görüldüyü kimi, xalçanın “yelən” hissəsinin ikinci və dördüncü qatları bu hərf-naxışdan yaranmışdır. Xalça düzbucaqlı formasında toxunmuşdur. Qırmızı “yerlik” üzərində sarı rəngə boyanmış hərf-naxışlar bütün düzbucaqlı boyunca sıx şəkildə sıra ilə düzülmüşdür. Hər dörd tərəfin tən ortasında naxışlar bir-birinə tərs istiqamətdə toxunmuşdur. Ümumiyyətlə, bu xalçada təqdim edilən hərf-simvol əsas naxış elementlərindən biri kimi çıxış edir. Çünki, orta hissədə – pəncərə tipli dörd düzbucaqlının iç hissəsi də bu naxışlarla toxunmuşdur, fikrimizcə, xalçaya xüsusi gözəllik gətirən bəzək elementlərindən biridir. Bu xalçanın en hissələrində - yuxarıda və aşağıda, sanki əl-ələ tutan on insan – döyüşçü fiqurunun da yer aldığı görünməkdədir. Fikrimizcə, bu naxış elementləri türk hərə tarixini özündə canlandıran, sərkərdəlik, döyüşkənlik, birlik, vətən-ocaq kimi mövzularla bağlı ola bilər. Çünki, pəncərə tipli dörd göl arasında iki yanaşı “Kağan taxt”ına bənzər toxuma-ornamentlər də vardır.

Qeyd edək, bu xalçada bu naxışla yanaşı, bucaq (*o/u*), üçbucaq (*k*), xaç (*d* – riyazi vurma işarəsi) kimi hərf-naxışları da sezmək mümkündür. *Şəkil 3*-də (rəngli şəkil 15, “Nabur” – Şirvan qrupu) xalçanın göl hissəsinə nəzər saldıqda yan hissələrdə qovuşuq – yəni bir neçə elementdən yaranmış naxış görünür: ortasında iki oxla bəzədilmiş *romb*, rombun yuxarı və aşağı tərəfində iki *ox*, rombun yan tərəflərində *iki qarmaq* və iki *hərfi*. Qovuşuq naxış – tünd “yerlik” üzərində açıq rəngli iplərlə toxunmuşdur. Görüldüyü kimi, həmin naxışın baş tərəflərindəki element, yenə də *ER* ideoqramından yaranmışdır.

Ümumiyyətlə, bu naxış xalçanın “göl” hissəsinin kənar hissələrində çoxluq təşkil edir: 4 sarı rəngli, 4 dolu qırmızı rəngli, 4 dolu boz rəngli və 4 xardal rəngli naxış. Bir daha xatırladaq ki, – hərfi heç bir dəyişikliyə uğramadan, olduğu kimi saxlanılaraq toxunmuşdur. Həmin hərf-simvol bu xalçanın “göl” hissəsində, qovuşuq naxışın bir elementi olaraq, dəfələrlə təkrarlanmışdır. Onu da qeyd edək ki, bəzi xalça məmulatlarında bu hərf-naxışın bir qədər stilizə edilmiş formasına da rast gəlmək mümkündür. ER-hərfinin latın əlifbasının T hərfinə, qollara sanki aşağı istiqamətli “əl” əlavə edilmiş şəklinə və ya geniş yayılmış “qoç buynuzu”na bənzəyən naxış variantları da vardır.

Bu məqamda, nəzər çarpan daha bir hərf-simvol haqqında da danışmaq gərəkdir. Yuxarıda H.N.Orkunun sitatında bu haqda artıq deyilmişdir. Belə ki, – Göktürk əlifbasında belə bir hərf vardır – *k* (kirildəki səs) səsini bildirir. Eyni zamanda, qoşa səslə *ok* kimi tələffüz edilir. *Ok* isə, hərf olmaqla yanaşı, həm də sözdür, məna kəsb edən ideoqramdır və Azərbaycan dilində *ox* (*ok*) sözü kimi formalaşmışdır. “Şamaxı” xalçasının toxunuşunda (bax *şəkil 1*) bu hərf-simvoldan (*ok*) orta hissədə – “göl” hissəsində çox istifadə olunmuşdur. Xalçanın en tərəfində – aşağı hissədə tünd yerliyin üzərindəki naxışa nəzər yetirsək, görürük ki, naxış sanki, oxlardan yaranmışdır: yan tərəflərdən sarı rəngə çalan iki ox daha qabarıq görünür. Naxışın yan hissələrində də oxa bənzər elementlər vardır. Həmin şəkilli ox elementlərinə orta hissədə – “göl” ətrafında da görmək mümkündür. Azərbaycanda oxlarla bəzədilmiş xalçaların sayı çoxdur. Bu xalçada isə həmin elementləri müəyyən qədər gül ləçəyinə də bənzətmək mümkündür.

Bütün bunlar bizə Azərbaycan xalçalarına yeni bir baxış bucağından öyrənilməsinə bir işıqucu verir. Bəlkə də xalçada bu növ hərf-naxışların istifadəsi qədim türklərin qəhrəman, cəsur və mərd döyüşçü olmasından, hansısa bir döyüş səhnəsindən bəhs etmiş, oxlarla, süngülərlə döyüşən ər türk oğullarını vəsf etmişdir. – ideoqramının ifadə etdiyi işarəni müəlliflər insan vücuduna bəzətmişlər [4, s.16; 5].

Daha bir hərf-ideoqram haqqında da danışmaq çox vacibdir. Bu *b* səsini verən – hərfdir. Gülnihal Paksoy və Siray Lengerli yazırlar: “Əgər bu hərf sözün əvvəlində yazılırsa və yanında sait səsi yoxdursa, hərf “eb” və ya “be” kimi tələffüz olunur. Simvol köçəri insanın evini – yurta, çadır, mağarı xatırladır. Təxarici görünüşünə görə deyil, həm də tələffüzünə görə (qədim türklərin (Göktürklərin) dilində “eb – yurta, çadır deməkdir”). Azərbaycan dilində “eb” sözü “ev” olaraq qərarlaşmışdır: evli, evlənmək sözünün kökündə “ev” sözü dayanır. İndi isə bu hərf-simvolu xalçalarda axtaraq. (bax *şəkil 4*, rəngli şəkil 63. Şıxlı xalçası. Qazax qrupu.) Bu hərf isə demək olar ki, əksər xalçaların “haşiyə” hissəsini yaradan elementdir. Haşiyənin ikinci və dördüncü qatlarında ağ “yerlik” üzərində qırmızı rəngli iplərlə məhz “eb” hərfinin forması müşahidə olunur. – hərfin konturlarının içi isə açıq göy rəngli iplərlə toxunaraq doldurulmuşdur. Hə-

min naxışa əks tərəfdən baxarkən eyni naxış bu dəfə ağ rəngdə görünməkdədir. Ümumiyyətlə, “haşiyə” hissəsinin naxışları çox vaxt bir-birinə tərs-əks istiqamətdə toxunur. Bu xalçada da belədir.

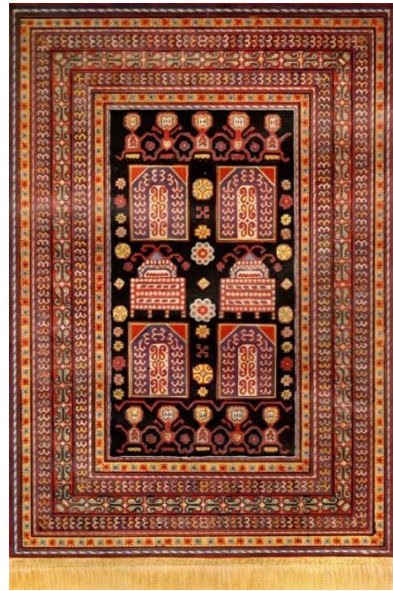
Hesab etmək olar ki, bu element də təsadüfən məhz haşiyə hissəsində yerləşmir. Bu hərf-ideoqramın da xüsusi bir məna yükü vardır. Fikrimizcə, haşiyənin həmin hərf-naxışlardan təşkil etməsi xalçanı bir çərçivəyə salır: “ev”lər, “yurd”lar xalçanı hər tərəfdən əhatə edir, xalçanı kiçik bir “türk evi”nə – bir ailənin yaşadığı qapalı məkana çevirir. Digər tərəfdən, sanki, xalı özü hər tərəfdən evlərlə-yurdlarla əhatələnmiş, köçəri türklərin yaşadığı bir “el-oba”ya bənzəyir. Xalçaya baxdıqca, sanki, qədim türk qəbilələrinin, Göktürklərin yaşadığı allıgüllü bir eldəsən, quşların cəh-cəh vurduğu oylaqdasan, insanlar xoşbəxtdir, hər bir şey ölçülüb-biçilmişdir. Türk qayda-qanunlarına tabe olan, “Türk törüsünün” hökm sürdüyü, xaqanların, sərkərdələrin, ər və ərənlərin at oynatdığı bir məkan-dasan. “Dar gündə birləşmək türkün müqəddəs, pozulmaz adətidir” və “Birlik dirilikdir” deyən türk boylarının həyat və gündəlik məişətini təsvir edən al-əlvan bir xalça önündə dayanaraq çözməyə, anlamağa çalışırsan.

Beləliklə, demək mümkündür ki, qədim türk yazısının hərf-simvolları unikal dekorativ bəzək elementlərinin yaranmasına səbəb olmuşdur. Bu naxışlar yalnız estetik zövq verməklə yanaşı, həm simvolik, hətta mistik məna kəsb edir və qədim türk xalqlarının dünyagörüşü, mədəniyyəti və ənənələri ilə bağlı olaraq yaranmışdır.

*Rəngli şəkillər-ş.6 – “Şamaxı” – Şirvan
xalçaları qrupu (şəkil 1, s. 9)*

*Rəngli şəkillər-ş.14 – “Mərəzə” – Şirvan
xalçaları qrupu (şəkil 2, s.10)*

Rəngli şəkillər-ş.15 – “Nabur” – Şirvan xalçaları qrupu (şəkil 3, s. 11)

Rəngli şəkillər-ş.63 – “Şıxlı” – Qazax xalçaları qrupu (şəkil 4, s.12)

Qeyd 1: Məşhur Norveç arxeoloqu, səyyahı və yazıçısı Tur Xeyerdal Qobustan qaya təsvirlərini gördükdən sonra vikinqlərin əcdadlarının Azərbaycan ərazisindən şimal-qərbə köç etdiklərini söyləmişdir. “Bir zamanlar birinci Norveç kralı Odin öz adamlarını şimala, indiki Norveçə, Aser adlı ölkədən aparmışdır”. Dünya şöhrətli alim Qobustandakı və Norveçdəki qayaüstü təsvirlərin, müəyyən rəmzlərin və s. bir-birinə çox yaxın, bəzən də eyni olduğunu tutarlı dəlillərlə sübut etmişdir. Onu da qeyd edək ki, verilən məlumatlara görə, 2021-ci ildə Norveçdə, qazıntılar zamanı Göktürk kitabələrinə bənzər runik yazıları olan artefakt tapılmışdır.

ƏDƏBİYYAT:

1. Исаева Л. Древнетюркский алфавит и узоры Азербайджанских ковров. /Şərq Ölkələri Beynəlxalq Memarlıq Akademiyası. Elmi nəzəri məcmuə. Cild № 23 s.195-202
2. Şeydabəyov Ə. Türk dünyasının 2500 illik sirli əlifbası. Danimarkalı Vilhem Tomsenə vəfa borcumuzu unutmadıq. // Türkünstan, 2018, 13-19 fevral, – s.3.
3. Рзаева С. Древние культуры и символика Азербайджана. (Доисламский период) – Баку, ЭЛМ-2010, 275 с.

4. Orkun H. N. “Eski Türk Yazıtları”, – Ankara-1994, – 962 s.
5. Paksoy Gülnihal və Lengerli Siray. Semiotics and Applied Linguistics: Semiotic Elements in 'Göktürk Alphabet. <https://www.formatd.net/metafor/yazi/221gokturk.htm>
6. Kərimov L. Azərbaycan xalçası. III cild. – B.: Gənclik, 1983, – 303 s.

Leyla İSAYEVA
PhD student

THE MANIFESTATION OF THE LETTERS AND SYMBOLS OF THE OLD GOKTURK ALPHABET IN AZERBAIJANI CARPET PATTERNS

***Abstract:** The article deals with the comparison of the patterns on the Azerbaijani carpet products with the Old Gokturk Alphabet and the reveal of the sameness and similarities between them. As a result of research, it has been found that there are very interesting and precise connections between The Old Turk letters and carpet patterns. It can be supposed that those letters had a symbolic meaning and turned gradually into signs, symbols, decorations and patterns over time. This is one of the very important factors that connects Azerbaijani carpets to the Turkic worldview and Turkic culture once again and is of particular importance for the national identification of these art samples. Revealing this fact is a very important and neat historical-cultural, scientific-practical evidence for preventing the appropriation of Azerbaijani carpets by other peoples, protecting them from all kinds of aggression and theft. In this respect, the present article is one of the first works in this field and is a new and semiotic approach to carpet patterns. In our opinion, this approach is very necessary as one of the main research means in revealing new scientific evidence and ideas about the carpet art.*

***Keywords:** Azerbaijani carpet, The Old Gokturk Alphabet, letter, a brave man, arrow, pattern, semiotics*

Rəyçilər: sənətşünaslıq doktoru, professor Ərtegin Salamzadə
sənətşünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Aida Sadıqova